

NOVÁ VYSOKOŠKOLSKÁ UČEBNICA MARXISTICKO-LENINSKEJ FILOZOFIE L. J. VEVERKA, Marxisticko-leninská filozofia, VŠLD, Zvolen 1977

Vysokoškolské skriptá, ktoré pod názvom *Marxisticko-leninská filozofia* vydala Vysoká škola lesnícka a drevárska vo Zvolene, zaplňajú ešte stále citeľnú medzeru v oblasti vysokoškolských učebníc marxisticko-leninskej filozofie pre nefilozofické fakulty. O to viac zaujme čitateľa skutočnosť, že v prípade učebnice, ktorej autorom je doc. PhDr. Lukáš Ján Veverka, CSC. (vedúci Oddelenia marxistickej filozofie ÚML pri VŠLD), ide o „učebný text s použitím názornosti“, ako sa to uvádza už v podtitule práce.

Cieľom autora bolo vypracovať prehľadnú učebnú pomôcku vysvetľujúcu základné problémy marxisticko-leninskej filozofie. Treba si pritom uvedomiť, že výučba filozofie má významnú funkciu v oblasti komunistickej výchovy vysokoškolákov, a preto vydanie učebnice treba chápať nielen ako sprístupnenie základnej problematiky, ale aj ako pozitívny čin v smere výchovy k pokrokovému svetonázoru.

Úvodná časť knihy, ktorá má názov *Filozofia, jej predmet a funkcia v spoločnosti*, obsahuje definíciu pojmu filozofia, výklad základnej filozofickej otázky, vysvetlenie vzťahu dialektiky a metafyziky, kapitolu o jednote triednosti, straníckosti a vedeckosti filozofie, ako aj o tvorivom a revolučnokritickom charaktere marxisticko-leninskej filozofie. Úvodná problematika — podobne ako ďalšie časti knihy — je rozdelená na základe celoštátnych osnov výučby marxisticko-leninskej filozofie na vysokých školách v ČSSR a možno povedať, že prehľadným a zrozumiteľným spôsobom uvádza čitateľa do štúdia zložitejšej problematiky,

s ktorou sa stretávame v ďalších častiach.

V druhej časti sa autor venuje rozboru otázok, ktoré sa týkajú dialektického materializmu. Ide predovšetkým o vysvetlenie pojmu hmoty a základných foriem jej existencie. Výchoďiskovú kategóriu materialistickej filozofie — pojem hmoty — vysvetľuje autor v kontexte historického vývinu názorov na hmotu. Leninskú definíciu hmoty vykladá v súvislosti s materiálnou jednotou sveta, s otázkou pohybu a problematikou priestoru a času ako foriem existencie hmoty.

V ďalších kapitolách druhej časti rozoberá autor otázku vedomia, jeho pôvodu a funkcie, oboznamuje čitateľa s dialektikou ako učením o všeobecnej súvislosti a vývoji, s jednotlivými zákonmi dialektiky (zákon jednoty a boja protikladov, zákon prechodu kvantitatívnych zmien v kvalitatívne, zákon negácie negácie), so základnými kategóriami dialektiky, s leninskou teóriou odrazu ako jadrom marxistickej gnozeológie a s metódami a formami vedeckého poznania.

Ďalšia rozsiahla časť práce je venovaná otázkam historického materializmu. Pozornosť autora sa sústreďuje najmä na podstatu marxistického materialistického chápania dejín, na problém materiálnej výroby ako základu spoločenského vývoja a na spoločensko-ekonomické formácie ako stupne spoločenského pokroku. Ďalej skúma problém determinizmu a slobody v súvislosti so spoločenským pokrokom, otázku tried a triednych vzťahov, sociálnej revolúcie a úlohy ľudových mas a osobností v dejinách. Z as-

pektu podstaty štátu a jeho funkcií sa zaoberá problematikou politickej organizácie spoločnosti. V ďalších častiach práce vysvetľuje otázku spoločenského vedomia, jeho štruktúry a foriem. Z hľadiska okruhu čitateľov — študentov nefilozofických fakúlt — je dôležitá kapitola *Marxisticko-leninská filozofia ako metodológia prírodných a spoločenských vied*.

Prácu uzatvárajú kapitoly o kritike súčasnej buržoáznej filozofie (so zameraním na novotomizmus, existencializmus, novopozitivismus, pragmatizmus) a o aktuálnych filozoficko-ideologických problémoch boja proti súčasnému antikomunizmu. V dodatku nachádzame tézy k štúdiu Leninovho diela *Materializmus a empiriokriticizmus*. Vcelku skriptá obsahujú 26 tém, ktoré predpisujú celoštátne osnovy výučby marxisticko-leninskej filozofie na vysokých školách v ČSSR.

Pri zostavovaní skript autor tvorivo použil jestvujúcu literatúru monografickú i učebnicovú. V niektorých kapitolách sa prejavuje v značnej miere i požiadavka modernizácie obsahu výučby, najmä v tom, že autor používa vhodné príklady a vyvodzuje z nich správne dialektickomaterialistické závery. Predovšetkým v týchto kapitolách sa mu podarilo zložitú problematiku vysvetliť obsahovo i metodicky na dobrej úrovni. Celá učebnica však dokazuje, že autor má bohaté skúsenosti z výučby marxistickej filozofie, že učebný text je vydareným spracovaním skúseností z dlhoročnej pedagogickej činnosti.

Podnetné metodické prístupy sú obsiahnuté najmä v jeho (v podstate vydarenom) pokuse vysvetľovať zložitejšie filozofické problémy aplikáciou princípů názornosti. Problém názornosti vo výučbe jednotlivých vedných odborov interesoval mnohých tvoriacich pedagógov v minulosti a ostáva dôležitou, často nedostatočne riešenou

úlohou i v súčasnosti. Ide v ňom o primerané uplatnenie zásad vytýčených už J. A. Komenským i mnohými pedagógmi v oblasti pedagogickej teórie i pedagogickej praxe. Názornosť vo výučbe filozofie inkluduje množstvo špecifických problémov, ktoré boli doteraz riešené iba sporadicky. Abstraktnosť filozofie operujúcej najvšeobecnejšími pojmami, zjednodušené vyjadrené, neumožňuje v celom rozsahu využiť názorný výklad. Autor sa pokúsil túto problematiku riešiť. Pritom sa nevyhnutne stretol s množstvom nevyriešených otázok. Práca na tomto úseku je v podstate prácou pionierskou, záslužnou, podnetnou a jej výsledky nemôžu byť konečné. Vyžaduje erudovanosť nielen v oblasti marxisticko-leninskej filozofie, ale i v oblasti psychológie, didaktiky, metódy.

Názorné pomôcky — schémy, ktoré autor používa, sú poväčšine originálne. Nemali by viesť ani učiteľov, ani študentov k schématickému mysleniu, ale k rozvíjaniu predstavivosti a na nej založenému abstraktnému mysleniu. Zámérom autora nebolo vykladať problematiku filozofie len pomocou schém, ale s využitím schém ako metodické pomôcky pre hlboké a tvorivé zvládnutie učiva.

Na záver by sme chceli konštatovať, že Veverkov učebný text *Marxisticko-leninská filozofia* je na veľmi dobrej teoretickej a metodickej úrovni, a to aj napriek istým drobným nedostatkom, medzi ktoré napr. patrí nie vždy celkom korektné písanie vlastných mien. Nesprávne sa uvádza Leibnitz namiesto Leibniz, Berkley namiesto Berkeley, Lock namiesto Locke. Publikácii by sa dali vyčítať aj niektoré nedostatky z jazykovo-štylistického hľadiska, to však je skôr vecou jazykového upravovateľa než autora.

Z aspektu výučby marxisticko-lenin-

skej filozofie na nefilozofických fakultách vysokých škôl možno prácu

L. J. Veverku považovať za prínosnú a inšpirujúcu.

Dalimír Hajko

FILOZOFICKÉ OSNOVANIE MODERNEJ PRÁVOVEDY

JOSEF MACUR, *Občanské právo procesní v systému práva*, Brno, Universita J. E. Purkyně 1975, 307 strán.

Táto v mnohom ohľade objavná práca z oblasti systému práva je hlboko filozoficky fundovaná. V úvode autor konštatuje, že pozoruhodné objavy modernej marxistickej filozofie v oblasti systémovo-štruktúrnych metodologických prístupov i marxistickej sociológie v oblasti teórie záujmu majú podstatný význam aj pre výskum právnych javov. Možno povedať, že Macurova práca sústavne a tvorivo využíva práve tieto výsledky.

Autor si vytýčil za úlohu rozviesť najprv metodologické východiská a sociologické aspekty výskumu systému práva a z tohto aspektu pristúpiť k vlastnej problematike systému práva so zvláštnym zreteľom na procesné právne odvetvia a potom sa konkrétne zamerať na otázku postavenia občianskeho práva procesného v systéme socialistického práva, ako aj na otázku vnútornej diferenciacie tohto právneho odvetvia.

V tomto svojom hodnotiacom vyjadrení chcem sa vysloviť práve k principiálnym vývodom J. Macura k pertraktovej problematike.

Celkom v duchu modernej dialektickej štrukturologie, ako ju rozvíjajú najmä významní sovietski teoretici práva (napr. O. A. Potopejko, D. A. Kerimov, V. S. Dobrijanov, S. S. Aleksejev, G. V. Malcev a mnohí iní), autor zastáva mienku, že stupňovité členenie javov a procesov reality znamená, že sama ich podstata je vertikálne členená a že vedecké prenikanie do hlbších vrstiev štruktúry daného javu je vždy jeho dokonalejším poznaním

a pochopením. Z tohto zásadného poznatku autorovi vyplýva, že tradičná kategória substancie je nerozlučne spätá s nedialektickým, mechanistickým svetonáhladom, ktorý sa usiluje redukovať všetko materiálne dianie na základné, východiskové, resp. „posledné“ elementy. Naproti tomu kategória podstaty vyjadruje základnú štruktúrnu diferenciaciu objektu a vice versa štruktúra je rozvinutým výrazom podstaty daného javu či procesu.

Autor tvrdí, že štruktúrne úrovne poznávacej reality sú objektívne, nezávislé od ľudského vedomia. Tento výrok treba interpretovať takto: Niet nijakého subjektu, ani objektu „osebe“, vždy sú v rozpornej interakcii. Objektívnu realitu treba chápať ako spredmetnené bytie, ako totalitu objektívnych a subjektívnych bytostných síl. Praktická predmetná činnosť je kľúčom dialektického riešenia otázky vzájomného vzťahu objektu a subjektu. Vďaka prakticko-kognitívnej činnosti človeka objekt a subjekt sa modifikujú na každom vývinovom stupni.

Macur právom konštatuje, že štruktúrno-systémový prístup neodmieta základné ontologické kategórie ako podstata, kvalita atď., ale naopak, zdôrazňuje ich metodologický význam. Treba si však uvedomiť, že obsah týchto kategórií je vždy determinovaný danou úrovňou výskumu.

Autor plne akceptuje mienku V. S. Dobrijanova, podľa ktorého komponenty určitého celostného javu možno nazvať štruktúrnymi podsystémami. Macur uvádza dôvody, prečo tieto pod-